

EL DESARMAMENT I ELS ESTATS UNITS D'EUROPA

Lev Trotski

1929

Versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@terra.es - des de. “El desarme y los Estados Unidos de Europa¹”, en, *Escritos*, tomo I, volumen 2, pp. 479-495, Editorial Pluma, Bogotá, 1977.

Com es pot unificar a Europa?

Briand considera necessari elevar el patrimoni històric de tres-cents cinquanta milions d'europaus, portadors de la civilització més avançada, que malgrat d'això no poden viure un sol segle sense una dotzena de guerres i revolucions. En funció de la pacificació del nostre planeta, Macdonald creuà l'Atlàntic². En l'orde del dia figuren els Estats Units d'Europa, el desarmament, la llibertat de comerç, la pau. La diplomàcia capitalista cuina per tot arreu un guisat pacifista. Pobles d'Europa, pobles de tot el món, prepareu grans culleres per a ficar-les en l'olla.

Per què tant d'enrenou? Després de tot, els socialistes no estan en el poder en els països més grans d'Europa, o preparant-se per a assumir-lo? Sí, aqueixa és la raó! Ja és evident que el pla de Briand i el de Macdonald persegueixen la “pacificació” de la humanitat des de posicions diametralment oposades. Briand vol unificar Europa com a mesura defensiva contra Amèrica del Nord. Macdonald vol guanyar-se la gratitud d'Amèrica del Nord ajudant-la a oprimir Europa. Els dos trens corren a l'encontre u de l'altre per a salvar els passatgers... del descarrilament.

Fou prou un gest dels Estats Units per a cancel·lar l'acord naval anglofrancès del 28 de juliol. Aquest fet demostra plenament quina és en l'actualitat la relació de forces a nivell mundial. “Potser es fan la il·lusió [preguntà Amèrica del Nord] que jo em vaig a adaptar als acords que puguen fer vostès a un o un altre costat del Canal? Si volen discutir *seriosament*, prenguen-se el treball de crear

¹ *El desarmament i els estats units d'Europa.. The Militant*, 7 de desembre de 1929; traducció [la castellana, NT] revisada per John G. Wright, presa de *Fourth Internacional*, maig de 1945.

² El primer ministre Macdonald visità els Estats Units en octubre de 1929 per a discutir la paritat naval entre Gran Bretanya i Estats Units amb Herber Hoover (1874-1964), republicà conservador que havia assumit la presidència de la nació en març de 1929.

l'Atlàntic.” I Macdonald va córrer a reservar una cabina. Aquesta fou la part més concreta del programa pacifista.

En Ginebra els suposats “unificadors” d'Europa es van sentir quasi tan molestos com els contrabandistes d'alcohol a l'altre costat de l'Oceà. Contemplaven cautelosament la política nord-americana. Briand començà i acabà tots els seus discursos declarant que la unificació d'Europa no pot, de cap manera i sota cap circumstància, estar dirigida en contra d'Amèrica del Nord. Déu no ho permeta. La lectura d'aquestes proclames ha d'haver produït una doble satisfacció als polítics nord-americans: “Briand ens té força por... però, de totes maneres, no ens tirarà al damunt cap càrrega.”

Al mateix temps que repetia les paraules de Briand respecte a Amèrica del Nord, Stresemann n'entaulà una velada polèmica. Henderson³ polemitzà amb els dos, especialment amb el primer ministre francès. En el curs del seu desenrotllament, la discussió en Ginebra assumí aquestes característiques:

Briand: “De cap manera contra els Estats Units d'Amèrica del Nord.”

Stresemann: “Totalment d'acord. Però algunes persones oculten els seus plans... Amèrica del Nord només pot confiar en Alemanya.”

Macdonald: “Jure per la Bíblia que l'amistat lleial és un patrimoni exclusiu dels britànics, especialment dels escocesos.”

Així se va crear en Ginebra “el nou clima internacional”.

La debilitat de l'Europa actual s'origina fonamentalment en el desmembrament econòmic. La força dels Estats Units, per contra, deriva de la seua unitat econòmica. El problema resideix en com encarar les coses de manera que la unificació d'Europa no estiga dirigida contra Amèrica del Nord, és a dir, no canvie la relació de forces en perjudici d'Amèrica del Nord.

El 10 de setembre de 1929, el *Daily Herald* (periòdic semioficial de Macdonald) caracteritzà com “grotesca”, i àdhuc com una provocació, la idea dels Estats Units de Europa. No obstant (argumenta aquesta publicació), si aquesta fantasia es concretés, els Estats Units d'Europa erigirien una monstruosa tarifa duanera contra els USA, i en conseqüència Gran Bretanya es veuria atrapada com amb un torniquet entre els dos continents. I el *Daily Herald* agrega: ¿com es pot esperar ajuda de Nord Amèrica si es tendeix vers la

³ Arthur Henderson (1863-1935): secretari del Partit Laborista britànic des de 1911 fins a 1934, fou secretari de l'Interior en el primer govern de Macdonald i secretari de relacions exterior en el segon. Fou també president de la Segona Internacional en la dècada dels 20.

unificació d'Europa? Actuar d'aquesta manera seria una follia o quelcom pitjor." Més clar, impossible.

Ningú sap amb precisió què significarien en la pràctica els Estats Units d'Europa. Stresemann reduí tota la qüestió a una unitat monetària i a un franqueig comú. És molt poca cosa. Briand proposa "estudiar" aquest problema, el contingut del qual ningú coneix.

L'objectiu fonamental de la unificació ha de ser de caràcter econòmic, no sols en el sentit comercial sinó també en el productiu. Cal un règim que elimine les barreres artificials entre el carbó i el ferro europeus. Cal permetre que el sistema d'electrificació s'expandisca d'acord amb les condicions naturals i econòmiques i no pas en funció de les fronteres de Versalles. Cal unificar el sistema ferroviari d'Europa, i així fins a l'infinit. Al seu torn, tot açò és inconcebible si no es destrueix a Europa l'ancestral sistema xinès de fronteres internes per a l'intercanvi de mercaderies. I açò implicaria una única unitat de distribució de mercaderies paneuropea... contra Amèrica del Nord.

No pot cabre cap dubte que, si s'eliminessen les tarifes duaneres internes, l'Europa capitalista, després de un període de crisis de reagrupament i readaptació, assoliria un nivell més alt en base a la nova distribució de les forces productives. Açò és tan indiscutible com el fet que, donades les condicions econòmiques necessàries, les empreses a gran escala són decididament superiors a les petites. Encara es donen casos de petits capitalistes que per aquesta raó renuncien voluntàriament a les seues empreses. Per tal de sortir de la crisi el gran capitalista ha d'arruïnar primer el petit. Les relacions entre els estats són semblants. Les tarifes duaneres, tanmateix que endarrereixen el desenvolupament de l'economia en el seu conjunt, s'erigeixen precisament perquè resulten beneficioses i indispensables a cadascuna de les burgesies nacionals en detriment de les altres.

Després de la conferència econòmica convocada per la Lliga de les Nacions per a restaurar a Europa el regne del lliure comerç, va haver-hi un alça ininterrompuda de les tarifes duaneres. El govern britànic proposà recentment una "treva duanera" de dos anys, és a dir, *cap augment* en las tarifes durant els vinents dos anys. Aqueixa és la seua modesta contribució als Estats Units d'Europa. Però ni tan sols en això passà dels papers.

Per a defensar les tarifes duaneres, que augmentaren sense pausa des de la guerra, estan els exèrcits nacionals, el pressupost dels quals també s'incrementà respecte del nivell de preguerra⁴. Açò demostra com aprecia cadascuna de les

⁴ Abans de la guerra Gran Bretanya invertí en la seua armada 237 milions de dòlars; avui gasta 270 milions per any. El cost de la flota nord-americana fou en 1913 de 130 milions de dòlars; el de l'actual any és de 364

burguesies nacionals dels trenta països europeus les seues tarifes duaneres. Així com el gran capitalista ha d'arruïnar el petit, l'Estat fort ha de conquerir els més dèbils per a derrocar les seues barreres duaneres.

Comparant l'Europa actual amb la vella Alemanya, en què dotzenes de petites nacions alemanyes tenien les seues pròpies fronteres comercials, Stresemann tractà de trobar en la unificació econòmica d'Alemanya l'antecedent de la federació econòmica europea i mundial. L'analogia no és menyspreable. Però Stresemann oblida assenyalar que per a aconseguir la seua unificació (i únicament sobre una base *nacional*) Alemanya hagué de travessar una revolució (1848) i tres guerres (1864, 1866 i 1870), per a no mencionar les guerres de la Reforma. Mentrestant, encara avui, després de la revolució "republicana", l'Àustria alemanya continua fora d'Alemanya. En les condicions actuals, resulta difícil de creure que uns pocs esmorzars diplomàtics que bastaran per a aconseguir la unificació econòmica de totes les nacions europees.

Desarmament "a la nord-americana"

Però, després de tot, ¿potser el problema de la reducció de l'armament europeu no figura en l'orde del dia junt amb el de la unificació d'Europa? Macdonald declarà que el desarmament gradual és la via més segura per a garantir la pau eterna. Un pacifista podria plantejar una objecció a d'açò. Per descomptat, si tots els països es desarmaren, la pau estaria seriosament garantida. Però el autodesarmament és tan impossible com l'esfondrament voluntari de les barreres duaneres. Avui, a Europa hi ha un sol país important que està realment desarmat: Alemanya. Però, com tothom sap, aqueix desarmament és la conseqüència de què Alemanya haja estat aixafada en una guerra en què ella mateixa pretenia "unificar Europa" davall el seu domini.

Parlant en termes generals, és fàcil demostrar que el problema del "desarmament gradual", si hom l'examina de prop, no és més que una tràgica farsa. La qüestió del *desarmament* donà lloc a la de la *reducció* de l'armament. I, finalment, aquesta última va quedar reduïda a l'establiment de la *paritat naval* entre Estats Units i Gran Bretanya. Avui es proclama que aquesta "conquesta" és la major garantia de pau. Equival a afirmar que la manera més segura de suprimir los duels és reduir la grandària de les pistoles que usen els seus protagonistes. El sentit comú és prou per a adonar-se que la situació apunta justament al contrari. Si dues de les potències navals més poderoses regategen amb tant d'afany per uns quants milers de tones, l'única cosa que es pot deduir

milions. Finalment, les inversions de Japó en l'armada passaren, en el mateix període, de 48 milions a 127 milions de dòlars, gairebé es triplicaren. No es sorprenent que els ministres de finances comencen a marejar-se. Les inversions militars (terra, mar i aire) de les cinc major potències capitalistes augmentaren en el darrers anys de 2.170 milions a 2.292 milions de dòlars. [Nota de Trotski]

és que no fan més que maniobrar, a través de la diplomàcia, per a obtenir la posició més avantatjosa en el pròxim conflicte militar.

Però, ¿què significa des del punt de vista de la situació internacional el establiment de la “paritat” entre les armades d’Amèrica del Nord i Gran Bretanya? Significa l’establiment d’una colossal *disparitat* entre ambdues... a favor d’Amèrica del Nord. I aquest procés l’entenen perfectament tots els jugadors d’aquesta partida, especialment els almirallats de Londres i Washington. Si no diuen res respecte d’això, és només per consideracions diplomàtiques. No tenim cap raó per a imitar-los. Després de l’experiència de l’última guerra qualsevol comprèn que el pròxim conflicte entre les potències mundials serà llarg. La força productiva relativa de cada u dels bàndols determinarà el resultat. Açò significa, entre d’altres coses, que es renovaran i complementaran totalment les flotes de combat de les potències navals, les quals a més s’expandiran i es recrearan en el propi transcurs de la guerra.

Ja veiérem el paper excepcional que jugaren els submarins alemanys en les operacions militars del tercer any de guerra. Ja vam veure com Estats Units i Anglaterra crearen durant el conflicte poderosos exèrcits, millor armats i equipats que los vells exèrcits del continent europeu. Açò implica que els soldats, mariners, vaixells, fusells, tancs i avions disponibles quan esclata la guerra no representen més que l’*estoc* inicial. La conclusió dependrà de en quina mesura un país és capaç, mentre combat, de produir vaixells, fusells, soldats y mariners. Fins al govern tsarista demostrà estar en condicions de preparar algunes reserves per a quan esclatés la guerra, però allò que no pogué fer fou renovar i reparar aquestes reserves mentre combatia. En el cas d’una guerra contra Amèrica del Nord, teòricament, la condició per al triomf és que s’assegure, abans que es declare el conflicte, una gran preponderància tecnomilitar que compense d’alguna manera l’increïble preponderància econòmica i tècnica dels Estats Units. Però igualar ambdues flotes implica que en els primers mesos de la guerra la preponderància d’Amèrica del Nord serà indiscutible. No per res els nord-americans amenaçaren fa alguns anys de produir creuers com si foren coques, en cas d’una emergència.

En les negociacions entre Hoover i Macdonald no està en joc el desarmament, ni tan sols la limitació de l’armament naval, sinó únicament la *racionalització dels preparatius de guerra*. Els vaixells es tornen obsolets ràpidament. Ara que s’està produint en funció de les necessitats militars de la colossal experiència de la guerra i tots els invents i descobriments resultants d’ella, els instruments de la tecnologia militar perden vigència en un lapse molt més reduït que abans del conflicte. Açò significa que la part fonamental de la flota pot resultar antiquada inclús abans que s’haja posat en acció. En aquestes circumstàncies, quin sentit té acumular vaixells per endavant? Una manera racional d’encarar el

problema exigeix que la flota siga prou gran per al període inicial de la guerra i d'una dimensió adequada per a que en temps de pau s'utilitze com a laboratori experimental de les noves invencions i descobriments, amb la finalitat de produir-los en massa en el transcurs del conflicte. Totes les grans potències estan més o menys interessades en la "regulació" de l'armament, especialment d'un armament tan costós com el naval. Però aquesta regulació esdevé, inexorablement, en un gran avantatge per al país econòmicament més poderós.

Durant els últims anys els departaments de guerra i marina dels Estats Units es dedicaren sistemàticament a adequar tota la indústria nord-americana a les necessitats de la pròxima guerra. Schwab⁵, un dels magnats de la indústria marítima de guerra, pronuncià recentment un discurs en l'Escola de Guerra que finí així: "Heu de tenir clar que en l'època actual es pot comparar la guerra amb una gran empresa industrial."

Naturalment, la premsa imperialista francesa fa tot el que és possible per a incitar a Amèrica del Nord contra Anglaterra. En un article dedicat al problema de l'acord naval, *Le Temps* afirma que la paritat naval no significa la igualtat en el poder marítim, ja que Amèrica del Nord no pot ni tan sols somniar en assegurar-se bases navals com les que adquirí Anglaterra en el transcurs dels segles. És absolutament indiscutible la superioritat de les bases navals britàniques. Però, després de tot, si es conclou l'acord de paritat naval, aquesta no serà l'última paraula d'Amèrica del Nord sobre el tema. La seua consigna és "Llibertat dels mars", és a dir un règim que, abans que altra cosa, restringisca l'ús per part de Gran Bretanya de les seues bases navals. No menys significativa resulta una altra consigna dels Estats Units: "Portes obertes". A l'ombra d'aquestes banderes, Amèrica del Nord enfrontarà no sols Xina, sinó també l'Índia i Egipte contra la dominació naval britànica. Amèrica del Nord no conduirà per mar la seua ofensiva contra les bases navals i punts de suport de Gran Bretanya; ho farà per terra, a través de les colònies i dominis d'aquesta, i posarà en acció la seua flota de guerra quan la situació estiga madura per a d'això. Per descomptat, tot açò és música del futur. Però d'aqueix futur no ens separen segles, ni tan sols dècades. *El Temps* no té perquè preocupar-se. Estats Units prendrà a poc a poc tot el que puga, alterant la relació de forces en tots els terrenys (tècnic, comercial, financer, militar) en perjudici de llur principal rival, sense perdre de vista, en cap moment, les bases navals d'Anglaterra.

La premsa nord-americana es referí amb un somriure despectiu a l'entusiasme d'Anglaterra quan Snowden guanyà en la conferència de l'Haia, ajudant-se de gestos terrorífics, vint milions de dòlars, suma que els turistes nord-americans gasten tal vegada en cigarros. És Snowden el triomfador?, preguntava el *New*

⁵ Charles M. Schwab (1862-1939); magnat nord-americà de l'acer, dirigia la Bethlehem Steel. Co., quan esdevingué la principal fabricant de materials de guerra per als aliats, durant la Primera Guerra Mundial.

York Times. No! El vertader triomfador és el Pla Young⁶, és a dir el capital financer nord-americà. Per intermedi del Bank of International Settlements, el Pla Young li permet a Amèrica del Nord mantenir fermament aferrat el pols d'or d'Europa. Dels grillons financers que lliguen els peus d'Alemanya es desprenen sòlides cadenes que arriben fins a les mans de França, els peus d'Itàlia i el coll de Gran Bretanya. Macdonald, que ara compleix el paper de guardià del lleó britànic, assenyala amb orgull aquest collar de gos i diu que és el millor dels instruments de pau. I vegem vostès, par tal d'assolir aqueix resultat tot el que va haver de fer Amèrica del Nord fou demostrar la seua magnanimitat "ajudant" Europa a liquidar la guerra i "acceptant" la paritat naval amb Gran Bretanya, més dèbil que ella.

La dictadura imperialista d'Amèrica del Nord

Des de 1923 ens calgué barallar-nos per a aconseguir que la direcció de la Internacional Comunista es dignés, finalment, a prendre en compte els Estats Units i comprendre que el conflicte anglonord-americà constitueix avui l'eix fonamental al voltant de què giren els agrupaments i conflictes mundials. Açò era heretgia fins al Quint Congrés Mundial (mitjan de 1924). Se'ns acusava de "sobrestimar" el paper d'Amèrica del Nord. Hom inventà la llegenda que proclamàvem l'època de la desaparició de les contradiccions capitalistes europees enfront del perill nord-americà. Osinski, Larin i d'altres feren prou per "derrocar" el mite del poder d'Amèrica del Nord. Radek, a la cua dels periodistes burgesos, demostrava que davant de nosaltres s'estén una època de col·laboració anglonord-americana. Es confongué el temporal, conjuntural i episòdic de les relacions entre aqueixos països amb l'essencial del procés mundial.

No obstant, a poc a poc la direcció oficial de la Internacional Comunista començà a "reconèixer" Amèrica del Nord i a repetir les nostres formulacions d'ahir, sense oblidar-se, naturalment, d'afirmar en cada oportunitat que l'Oposició d'Esquerra sobrestima el paper d'aquella. Com bé es sap, llavors la caracterització correcta d'Amèrica del Nord era prerrogativa exclusiva de Pepper i Lovestone. En quant es va prendre el rumb "a l'esquerra", es deixaren de costat totes les reserves. Avui els teòrics oficials estan obligats a proclamar que Anglaterra i Amèrica del Nord s'encaminen directament a la guerra. Al

⁶ La Conferència de l'Haia d'agost de 1929 es reuní per a discutir el Pla Young, ratificat en la primavera de 1930. El *Pla Young*, anomenat així per Owen D. Young (1874-1962), advocat de grans empreses nord-americanes, establia que una comissió formada d'acord a les resolucions del Tractat de Versalles controlés el pagament de les reparacions de guerra per Alemanya. Abans s'havia aprovat el Pla Dawes, anomenat així pel banquer i polític nord-americà Charles G. Dawes (1865-1951). Young administrà ambdós plans que, com el Tractat de Versalles, obeïen als contradictoris objectius de subordinar l'economia alemanya i frenar l'onada revolucionària de postguerra. El Pla Young perdé vigència en 1931, quan s'acceptà la moratòria sobre el pagament dels deutes de guerra per Alemanya proposada per Hoover.

febrer de l'any passat els vaig escriure respecte d'això als meus amics exiliats a Sibèria:

“Finalment es va revelar seriosament l'antagonisme entre Anglaterra i Amèrica del Nord. Sembla que ara fins a Stalin i Bukharin comencen a entendre de què es tracta. Però els nostres periòdics simplifiquen massa el problema en presentar les coses com si l'antagonisme s'agreugés contínuament i hagués de menar directament a la guerra. No hi ha dubte que aquest procés s'interromprà encara moltes vegades. La guerra seria una empresa massa perillosa per a ambdues parts. Encara faran més d'un esforç per arribar a un acord i a una solució pacífica. Però de conjunt el procés s'apropa a passos engegantits a un final sangós.”

En l'etapa actua s'imposà una vegada més la “col·laboració” militar-naval entre Amèrica del Nord i Anglaterra, i alguns periòdics francesos expressaren inclús el temor que s'impose una dictadura mundial anglosaxona. Per descomptat, Estats Units pot utilitzar (i probablement ho farà) la “col·laboració” amb Anglaterra per a ajustar les regnes a Japó i a França. Però aquesta serà una fase d'un procés que no s'encamina vers la dominació anglosaxona sinó cap a la dominació nord-americana de tot el món, inclosa Gran Bretanya.

En relació amb aquesta perspectiva, els dirigents de la Internacional Comunista poden repetir una vegada més que som incapaços de preveure quelcom diferent al triomf del capitalisme nord-americà. De la mateixa manera, els teòrics petitburgessos del *narodnikisme*⁷acusaven els primers marxistes russos de no preveure res fora del triomf del capitalisme. Ambdós acusacions corren parelles. Quan diem que Amèrica del Nord marxa cap a la dominació mundial no volem significar que l'aconseguirà totalment, ni de bon tros que després d'aconseguir-la en major o menor mesura la mantindrà per segles, i ni tan sols per dècades. Estem discutint una tendència històrica que, en realitat, xocarà amb d'altres que la modificaran. Si el món capitalista pogués aguantar diverses dècades més sense paroxismes revolucionaris, aquestes dècades indubtablement serien testimonis del creixement ininterromput de la dictadura nord-americana sobre tot el món. Però la medul·la del assumpte resideix en què aquest procés desenvoluparà, inevitablement, les seues pròpies contradiccions, les quals es lligaran amb la resta de contradiccions del sistema capitalista. Amèrica del Nord obligarà Europa a lluitar per una racionalització cada vegada major, i al mateix temps li deixarà una proporció cada vegada menor del mercat mundial. Açò agreujarà contínuament les dificultats d'Europa. Inevitablement s'aguditzarà la

⁷ *Narodnikisme* (populisme): referència al moviment dels intel·lectuals russos que consideraven que la clan del desenvolupament del país estava en el camperolat i desenrotllaven en aqueix mitjà llur activitat política. En 1879 el moviment es dividí en dos grups; un d'ells esdevingué finalment en el grup marxista de Plekhanov i l'altre evolucionà fins transformar-se en el Partit Social Revolucionari.

competència entre els mercats europeus per la participació en el mercat mundial. Aquests, al seu torn, pressionats per Amèrica del Nord, s'entestaran en unir les seues forces. Tal és el origen principal del programa de Briand dels Estats Units d'Europa. Però més enllà de quines siguen les etapes del procés, una cosa està clara: *en el pròxim període, l'oscil·lació constant de l'equilibri europeu a favor d'Amèrica del Nord es convertirà en la font principal de crisi i convulsions revolucionàries a Europa*. Aquells que sostenen que l'estabilització europea està garantida per dècades no entenen res de la situació mundial i seran inevitablement els primers a enfonsar el cap en el pantà del reformisme.

Si s'encara aquest procés des de l'altra vora de l'Oceà Atlàntic, és a dir des de la perspectiva de la sort que li espera a Estats Units, tampoc les perspectives que s'obrin s'assemblen, gens ni mica, a un benaventurat paradís capitalista. Abans de la guerra el poder dels Estats Units es refermà sobre la base del seu mercat intern, de l'equilibri dinàmic entre la indústria i l'agricultura. Però la guerra produí una ruptura en aquest sentit. Estats Units exporta béns de capital i manufacturats en quantitat cada vegada major. L'avanç de la puixança mundial d'Amèrica del Nord implica que tot el sistema de la indústria i la banca nord-americanes (aqueixos immensos gratacels capitalistes) es basa cada vegada més en l'economia *mundial*. Però aquest fonament està minat, i la pròpia Amèrica del Nord el desgasta un poc més cada dia. En exportar mercaderies i capital, en construir la seua armada, en fer a una banda a Anglaterra, en comprar les empreses clau d'Europa, en forçar la seua entrada en Xina, etcètera, el capital financer nord-americà està sembrant amb pólvora i dinamita la seua pròpia base de sustentació. On s'encendrà la metxa? El problema que s'encenga a Àsia, a Europa o a Llatinoamèrica (o, el que és més probable, en diversos llocs alhora) és secundari.

Resulta molt deplorable que la direcció de la Internacional Comunista siga totalment incapaç de seguir les etapes d'aquest gegantí procés. S'allunya dels fets amb discursos i, fins i tot, l'agitació pacifista a favor dels Estats Units d'Europa la sorprengué.

Els Estats Units Soviètics d'Europa

Ja al setembre de 1914, al començament de la guerra mundial, vaig plantejar el problema dels Estats Units d'Europa considerat des del punt de vista proletari. En el treball *La guerra i la Internacional*,⁸ l'autor d'aquestes línies tractà de demostrar que la unificació d'Europa està indiscutiblement plantejada en tot el desenvolupament econòmic europeu, però que els Estats Units d'Europa només es poden concebre com a forma política de la dictadura del proletariat europeu.

⁸ *La guerra i la Internacional* es publicà en els Estats Units amb el títol *The Bolsheviki and World Peace* [Els bolxevics i la pau mundial], Boni and Liveright, New York, 1918.

En 1923, quan l'ocupació del Ruhr plantejà una vegada més amb tota agudesesa els problemes fonamentals de l'economia europea (sobretot el carbó i el ferro), i en conseqüència també els problemes de la revolució, aconseguirem que la direcció de la Internacional Comunista adoptés oficialment la consigna dels Estats Units d'Europa. Però la actitud envers aquesta consigna va seguir sent hostil. Com no podien rebutjar-la, els dirigents de la Internacional la consideraren una criatura abandonada del "trotskisme". Després de la derrota de la revolució alemanya de 1923, Europa s'estabilitzà. Els problemes revolucionaris fonamentals van desaparèixer de l'ordre del dia. S'oblidà la consigna dels Estats Units d'Europa, i no se la va incloure en el programa de la Internacional. Stalin explicà aquest nou ziga-zaga amb notable profunditat: atès que no podem saber en quin ordre faran la revolució els distints països, és impossible preveure si seran necessaris els Estats Units d'Europa. En d'altres paraules, és més fàcil fer un pronòstic després que ocorren els esdeveniments que no abans que succeeixen. En realitat, no es tracta de en quin ordre es faran les revolucions. Sobre aquest punt només es pot especular. Però açò no eximeix els obrers europeus, ni el conjunt de la Internacional, de donar una resposta clara a la següent pregunta: Com es pot arrancar l'economia europea del seu actual estat de dispersió, i com poden salvar-se las masses populars d'Europa de la decadència i de l'esclavitud?

El problema, no obstant, està en que el fonament econòmic de la consigna dels Estats Units d'Europa tira per terra una de les idees bàsiques de l'actual programa de la Internacional Comunista, la de la construcció del socialisme en un sol país. L'essència de la nostra època resideix en què les forces productives superaren definitivament els marcs de l'Estat nacional i, fonamentalment a Europa i Amèrica del Nord, assumiren proporcions en part continentals i en part mundials. La guerra imperialista fou un producte de la contradicció entre les forces productives i les fronteres nacionals. I la pau de Versalles, que va acabar amb la guerra, agreujà inclús més aquesta contradicció. En d'altres paraules: a causa del desenvolupament de les forces productives, fa força temps ja que el capitalisme perdé la capacitat d'existir en un sol país. En canvi, el socialisme es basarà en forces productives molt més desenvolupades; d'una altra manera no significaria un progrés sinó una regressió respecte al capitalisme. En 1914 vaig escriure: "Si el problema del socialisme fóra compatible amb els límits d'un Estat nacional, ho seria també amb la defensa nacional." La fórmula, Estats Units Soviètics d'Europa és precisament l'expressió política de la idea que el socialisme és impossible en un sol país. El socialisme no pot aconseguir el seu desenrotllament *ple* ni tan sols en els límits d'un sol continent. Estats Units Socialistes d'Europa és la consigna històrica d'una etapa en el camí cap a la federació socialista mundial.

Més d'una vegada va succeir en la història que, al ser la revolució massa dèbil per a resoldre una tasca històricament madura, és la reacció qui s'ocupa de fer-ho. Així, Bismarck unificà Alemanya a la seua manera després del fracàs de la revolució de 1848⁹. Stolipin tractà de resoldre el problema agrari després de la derrota de la revolució de 1905. Els vencedors de Versalles resolgueren al seu mode el problema nacional, que totes las revoluciones burgeses que s'havien produït a Europa demostraren ser impotents per a resoldre. L'Alemanya dels Hohenzollern tractà d'organitzar Europa unificant-la sota el seu escut. Fou aleshores que el vencedor Clemenceau tractà d'utilitzar el triomf per a dividir al màxim a Europa. Avui Briand, armat amb fil i agulla, es prepara per a cosir-la de nou, encara que no sap per on començar.

La direcció de la Internacional, i especialment la del Partit Comunista Francès, denuncia la hipocresia del pacifisme oficial. Però amb açò no és prou. Expressar la tendència cap a la unificació d'Europa únicament com un mitjà de preparar la guerra contra l'URSS és, per així dir-ho, pueril, i perjudica l'objectiu de la defensa de la república soviètica. La consigna dels Estats Units d'Europa no és una astuta invenció de la diplomàcia. És un producte de les immutables necessitats econòmiques d'Europa, que sorgeixen més penosament com major és la pressió dels Estats Units. Justament ara els partits comunistes han d'oposar la consigna dels Estats Units Soviètics d'Europa a les elucubracions pacifistes dels imperialistes europeus.

Però els partits comunistes tenen les mans nugades. La consigna vital, amb el seu profund contingut històric, va ser eliminada del programa de la Internacional únicament en funció de la lluita contra l'Oposició. Aquesta, llavors, ha d'alçar la consigna amb molta més decisió. A través de l'Oposició l'avantguarda del proletariat europeu els diu als actuals governants: Per tal d'unificar Europa cal, abans que res, arrancar el poder de les vostres mans. Nosaltres ho farem. Nosaltres unificarem Europa. Nosaltres la unificarem contra el món capitalista hostil. Nosaltres la transformarem en una poderosa base de suport del socialisme combatiu. Nosaltres la convertirem en la pedra cantonera de la federació socialista mundial.

⁹ Otto von Bismarck (1815-1898); president del govern prussià des de 1862 i canceller de l'Imperi Alemany des de 1871 fins 1890. Unificà Alemanya sota l'ègida de Prússia i els Hohenzollern i fou fervent enemic dels moviments laboral i socialista.